

**M. LOPATTO - RUSŲ POETAS IŠ VILNIAUS
FLORENCIJOJE**

STEFANO GARZONIO
Pisa

Iš daugelio rusų rašytojų, kurie paliko Rusiją revoliucijos metu - vėliau tik keli emigravo į Italiją. Žymiausi jų buvo, kaip žinoma, Viačeslavas Ivanovas ir Aleksandras Amfiteatrovas. Šalia jų galima prisiminti ir kitus poetus, kurių raštams reikėtų skirti tam tikrą dėmesį. Turiu omenyje Anatolijų Gejncelmaną (1879-1953), Vasilijų Sumbatovą (1893-1977), Georgijų Eristovą (1902-?) ir, be to, Michailą Iosifovičių (Osipovičių) Lopatto (1892-1981)¹.

Michailas Lopatto gimė Vilniuje karaimų šeimoje, mokėsi kartu su Nikolajumi Bachtinu, žymaus mokslininko Michailo Bachtino broliu ir su žinomu ichtiologu Józefu Borowiku. Vaikystę Lopatto praleido ne tik Vilniuje, bet ir sodyboje *Upniki*, 60 km. į pietvakarius nuo Vilniaus, paskui ir kitur - viloje "Jumurden" ("Jumurda") Latvijoje, kurią Lopatto šeima nusipirko aukcione. Atrodo, kad ši vila, panaši į Florencijos Renesanso pastatus, niekada neprarado savo vietos poeto atmintyje.

1912 m. Lopatto įstojo į Peterburgo Universiteto istorijos ir filologijos fakultetą, kur labai greitai tapo vienu aktyviausių Puškino seminaro dalyvių. Šiam seminarui vadovavo profesorius S.A. Vengerovas.

---

¹Pastaruju metu susidomėjimas Lopatto kūryba išaugo. Tai liudija įvairios publikacijos rinkinyje "Tynjanovskie čtenija", n° 5, 1990, n° 6, 1992, o taip pat ir enciklopedinis straipsnis leidinyje *Russkie pisateli 1800-1917. Biografičeskij slovar'*, t. III, Maskva 1994, p. 391-392. Ypač svarbus yra W. Edgerton'o pranešimas, žr.: *Pjatyje tynjanovskie čtenija*, Maskva - Ryga 1990. Apie studijų metus Vilniuje ir apie Lopatto pasakoja ir M. Bachtinas, žr.: *Razgovory s Bachtinym*, "Čelovek", n° 3, 1993, p. 146-147; n° 4, p. 132.

Dalyvaudamas seminare Lopatto kartu su S.M. Bondi, G.V. Maslovu, Ju.A. Nikolskiu, Ju.G. Oksmanu (vienu istorinės ir literatūrinės Puškino draugijos [1915] įsteigėjų) aktyviai prisidėjo prie Puškino kūrybos tyrinėjimų. Turime zinių apie puškinisto Lopatto dalyvavimą debatuose, ypač diskusijose su Ju. Tynjanovu, žinome apie poemai *Mednyj vsadnik* skirto straipsnio tezes ir, svarbiausia, pažįstame novatorišką veikalą apie prozą *Opyt vvedeniija v teoriju prozy (Povesti Belkina)*, 1918, kuris dėl statistinio metodo vartojimo patraukė daugelio mokslininkų (pvz., M. Tronskajos, M. Aleksevo, V. Vinogradovo, B. Tomaševskio) dėmesį.

Tuo pačiu laiku Lopatto pradėjo rašyti eilėraščius. 1916 m. kartu su Nikolajumi Bachtinu ir Veniaminu Babadžanu (1894-1920) jis įsteigė poezijos būrelį *Omfalitičeskij Olimp*, vėliau susijusį su leidyklos "Omphalos" (graikiškai 'bamba') veikla (1916 m. Petrograde, paskui 1918-1919 m. Odesoje). Vėliau ši leidykla išspausdins kelis eilėraščių, kritikos straipsnių ir vertimų rinkinius. Jos leidiniuose bus paskelbti V. Babadžano, L. Grossmano, M. Gurfinkelio, F. Goziasono poetiniai ir kritiniai kuriniai, M. Vološino ir V. Sengeli padaryti vertimai iš Verlain'o ir Heredia.

Kaip parodija galima apibūdinti ir, deja, prarastą romaną *Videnie Venery* ir keletą juokingų, nerimtų eilėraščių, paskelbtų *Omfalitičeskij Olimp. Zabytye poety* leidinyje, kuriame surinkti visų būrelio dalyvių kuriniai. Tai - parodijos, negatyviai apibūdinančios modernizmą arba bent jo kraštutinius išreiškimus, jie charakterizuojami "išsigimimo" terminu (*vyroždenie, Entartung*), skirtingai nuo Renesanso estetikos idealų, kuriuos Lopatto kartu su Bachtinu imituoja, skaitydamas Zelinskį ir Burchardt'ą. Parodijiniai eilėraščiai gimsta iš atsisakymo nuo dirbtinių ir pernelyg emocingų poezijos formų, kurioms trūksta (bent parodistų nuomone) idealų ir tikrų kultūrinių vertybių.

Iš kitos pusės, Michailo Lopatto ir jo jaunųjų draugų veiklą galima paaikškinti ir tam tikra prieštaravimo dvasia. Jaunam poetui XX amžiaus pradžioje daro didelį įspūdį spartus poezijos suklestėjimas, jis negali nedalyvauti jame, nors jį ir laiko degradavimo liudijimu lyginant su Renesanso meno idealais. Iš čia kyla noras priešintis savo epochos poezijai ne tik parodijomis, bet ir pagrįstomis bei pamatuotomis poetinėmis mintimis. Labai svarbi tokio dviveidiško kūrybinio elgesio (Lopatto "poetinės šizofrenijos") supratimui yra jo draugystė su M. Kuzminu, akivaizdi šio poeto, o taip pat Gumilėvo ir Mandelštamo įtaka jaunam vilniečiui.

Prieš išvažiuodamas į Italiją 1920 m. Lopatto paskelbė du eilėraščių rinkinius: *Izbytok*, Petrogradas 1916 ir *Kruglyj stol*, Petrogradas-Odesa 1919. Pirmajame labai stipriai jautėsi akmeizmo įtaka. Tačiau skiriamosios akmeizmo ypatybės tapo medžiaga parodijoms. (Kalbedamas apie šį rinkinį Georgijus Ivanovas pabrėžė, iš vienos pusės, jo «blogą skonį ir abejotiną intelektualinę kultūrą», iš kitos, konstatavo «gyvojo talento antspaudą», «aštrų autoriaus pastabumą» ir jo poezijos «naujausius vaizdus»). Antrasis rinkinys demonstravo, kaip pastebėjo K.V. Močulskis, «eilių brandumą», tačiau ir jų «griozdiškumą», baroko bruožus ir aiškią priklausomybę nuo Kuzmino ("Odesskij listok", 1919 m. kovo 16 d.).

Užbaigus universitetą, Lopatto 1917 metais persikėlė į Odesą, kur gyveno su šeima. Odesoje bendravo su žymiu tapytoju Filipu Goziasonu (1898-1978), Boriso Pasternako pusbroliu.

1920 m. Lopatto paliko Odesą su paskutiniu itališku garlaiviu kaip Lenkijos pilietis. Jo giminaičiams pavyko sugrįžti į Vilnių 1924 m. Atvykęs į Italiją Lopatto įsikūrė Florencijoje - mieste, kuris jam buvo tikriausias jo mylimo Renesanso įkūnijimas ir kurio jis buvo sužavėtas dar nuo "Jumurdeno" ir Petrogrado laikų. Florencijoje Lopatto sėkmingai užsiima kailinių prekyba.

Lopatto niekadęs nebegrižo į Rusiją, bet jau 1929 m. aplankė savo giminaičius Vilniuje, atvažiuavęs mašina. Vėliau lankėsi Vilniuje dar daug kartų, paskutinį kartą - 1938-39 m. Tuo metu Lopatto susitinka su žymiu orientalistu A. Zajackowskiiu (1903-1970)², su kuriuo paskui ilgai susirašinėja. Po karo ryšiai su gimtuoju Vilniumi tapo tik epistoliariniais. Nenutrūko susirašinėjimas su Lietuvoje pasilikusiais giminaičiais, ypač su Dina Roffe-Lopatto (1897-1990), pusbrolio Konstantino žmona, neskelbto eilėraščių rinkinio *Vostočnye legendy*, Vilnius 1969 autore.

Iš Italijoje parašytų Lopatto kūrinių išliko tik dvi knygos: eilėraščių rinkinys *Stichi*, išleistas 1959 m. Paryžiuje ir romanas *Il figlio del diavolo* [Velnio sūnus], trilogijos *Čertov syn* pirmosios dalies vertimas. Trilogijos rankraštis (rusų kalba) prarastas. Be to, šio straipsnio autoriui pavyko surasti kitus Lopatto tekstus, kurie buvo skirti "Omphalos" leidiniams, bet taip ir nebuvo paskelbti. Turiu omenyje vertimų knygele: Régnier, *Pesenki*, Riccione (Forlì) 1920 ir novelę *Tangeizer*, Florencija 1921.

1959 metų rinkinys iš dalies sudarytas iš prieš emigraciją parašytų eilėraščių, iš dalies iš vėlesnių eilių. Romanui *Il figlio del diavolo* Lopatto panaudojo slapyvardį "Ascina". Romanas turi autobiografinį charakterį, ypač viena jo dalis, skirta jaunimo būrelių aprašymui, kuriame figuruoja Nikolajus Bachtinas, Levas Pumpianskis, Osipas Mandelštamas. Ten pat kalbama apie romano herojų išvykimą iš komunistų Rusijos į Vilnių. Tačiau visų pirma, tai istorinis romanas, analizuojantis Rusijos kultūrinį gyvenimą prieš carizmo žlugimą ir rekonstruojantis revoliucinius įvykius.

Iš italų kalbos vertė N.M.

²Apie šį mokslininką ir jo ryšius su Lietuva žr. neseniai išleistą rinkinį *Kipčiakų Tiurkų Orientas Lietuvoje. Istorija ir Tyrimų Perspektyva*, Vilnius 1994.

M. Lopatto. Ein russischer Dichter aus Vilnius in Florenz
Stefano Garzonio (Pisa)

In diesem Bericht werden dem litauischen Leser einige Daten über das Leben und das Werk von Michail Lopatto (1892-1981) angeboten. M. Lopatto, ein in Vilnius geborener russischsprachiger Dichter, nahm vor der Oktoberrevolution an dem literarischen Leben von St. Petersburg teil und wanderte dann nach Italien aus. Hier werden auch einige Informationen über die Verwandten des Dichters und über seine Beziehungen zur eigenen Heimatstadt (die uns zur Zeit zur Verfügung stehen) angegeben.